

สารคดี “จากฟ้า...สู่ดิน”

เรื่อง

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

สนาน รีมวานิช

และ ทิวา พูลสมบัติ ผู้ร่วมรายการ

สิริพร ทองคำวงศ์ ผู้จัด

เพลงสายฝน

บรรยาย (สิริพร) ถึงแม้ประเทศไทยจะเป็นประเทศเกษตรกรรม เนื่องจากอยู่ในภูมิภาคแถบศูนย์สูตร ซึ่งสภาพดินฟ้าอากาศเหมาะแก่การกสิกรรม แต่ก็ยังประสบปัญหาต่าง ๆ ในด้านกสิกรรมอยู่เสมอ ทั้งในแง่ของวิทยาการใหม่ ๆ และสภาพของดิน อากาศ และน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สภาพพื้นดินของประเทศในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกมีปัญหาในการเพาะปลูกเป็นอย่างมาก เพราะเป็นดินที่มีปฏิกิริยาเป็นกรด หรือที่เรียกว่าดินเปรี้ยว ซึ่งทำการเพาะปลูกไม่ได้ผล ดินเปรี้ยวเหล่านี้มีอยู่อย่างกว้างขวาง ครอบคลุมจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางและภาคตะวันออก คิดเป็นพื้นที่ประมาณ ๖ ล้านไร่ ทำให้เกษตรกรต้องประสบปัญหาในการทำมาหากิน ได้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร

เพลงสายฝน

บรรยาย (สิริพร) เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ เกษตรกรที่มีปัญหาเรื่องดินเปรี้ยว ในภาคกลางและภาคตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบบริเวณเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก็สามารถที่จะยิ้มอย่างมีความสุขได้ เพราะมองเห็นอนาคตว่าปัญหานี้จะหมดไป ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดศาลาบรรราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ เขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา และได้มีประชาชนร่วมกันน้อมเกล้าฯ ถวายที่ดิน จำนวน ๒๖๔ ไร่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริที่จะใช้ที่ดินผืนนี้เพื่อก่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศต่อไป โดยให้ส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินงานพัฒนาพื้นที่นี้ จัดตั้งเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน เพื่อใช้เป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการ และเทคนิคการเกษตรแผนใหม่ รวมทั้งงานพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น งานศิลปาชีพพิเศษ โดยมุ่งที่จะให้ราษฎรเข้าไปศึกษาหาความรู้และนำมาปฏิบัติตามได้ในการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ และยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยมีรายละเอียดของวัตถุประสงค์และการดำเนินงานดังที่นายสนาน รีมวานิช รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน ในฐานะเลขานุการของคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน ได้เล่าให้ฟังว่า

นายสนาน รีมวานิช “ศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อน ได้รับพระราชทานนามมาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ใช้ชื่อนี้ นับตั้งแต่ที่พระองค์ได้เสด็จมาเมื่อ สิงหาคม ๒๕๒๒ กล่าวคือได้มีราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายที่ดินจำนวน ๒๖๕ ไร่ในชั้นแรก แล้วต่อมาก็ได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในชั้นเดิมนั้น ราษฎรมีความประสงค์อยากจะให้พระองค์ท่านสร้างพระตำหนักขึ้น ณ ที่บริเวณนี้ และอยู่ใกล้บริเวณที่เป็นเขาหินซ้อน ซึ่งถือว่าเป็นทิวทัศน์อันสวยงามแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกนี้ แต่พระองค์ไม่ทรงปรารถนาที่จะใช้เป็นที่สร้างพระตำหนัก ได้มองเห็นว่าควรจะให้ที่ดินนี้ส่งผลกลับคืนมาให้แก่ประชาชนทั่ว ๆ ไป ให้ที่ดินนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ จึงได้พระราชทานกลับคืนมา ต่อมาก็ได้มีราษฎรได้ถวายที่ดินเพิ่มเติมขึ้น รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๔๖๐ กว่าไร่เศษ รวมกับพื้นที่ซึ่งเป็นของทางราชการ กรมป่าไม้ ค่ายลูกเสือ ซึ่งมีอยู่เดิมแล้ว เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นลักษณะพื้นที่เป็นเนินชันซ้อนกันไป มีสายน้ำสำคัญอยู่สายหนึ่ง คือ ลำน้ำโจน ซึ่งให้ประโยชน์แก่พื้นที่

ประมาณ ๔๐,๐๐๐ ไร่ ในสองตำบล คือ ตำบลเขาหินซ้อน กับ ตำบลเกาะขนุน ทางกรมพัฒนาที่ดินจึงได้ทำการสำรวจสภาพลักษณะดิน สภาพพื้นที่และอื่น ๆ ของบริเวณพื้นที่นี้ก็ปรากฏว่าชาวไร่บริเวณนี้ส่วนใหญ่ก็ปลูกมันสำปะหลังเป็นส่วนมาก แต่ผลผลิตนั้นได้ต่ำ คือประมาณ ๑.๕ ตันต่อไร่ เพราะฉะนั้นก็ไม่พอ นอกจากการปลูกมันแล้ว ก็มีการปลูกพืชไร่อื่น ๆ เล็กน้อย มีการเลี้ยงสัตว์ปีกบ้าง มีสวนผลไม้เป็นหย่อม ๆ เป็นต้นว่า ขนุน มะม่วง ในลักษณะเช่นนี้ สภาพความเป็นอยู่ก็ไม่เพียงพอ เมื่อคราวพระองค์เสด็จเดือนสิงหาคม ๒๕๒๒ ก็ได้มีพระราชดำรัสต่อ อธิบดี ๓ กรมในครั้งนั้น

เป็นอย่างน้อย คือ อธิปไตยการพัฒนาที่ดิน กรมป่าไม้ และ กรมชลประทาน และก็รู้สึกจะมีทางกรมปศุสัตว์ด้วย ให้จัดตั้งศูนย์นี้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาขึ้นพระราชทานนามว่า “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขหินซอน” แล้วให้แบ่งสรรปันส่วนพื้นที่กันไปตามลักษณะของหน่วยงานนั้น ๆ ดำเนินการ เป็นต้นว่า การเลี้ยงสัตว์ก็ควรจะอยู่บนที่ดอนไม่ใช่อยู่ที่ลุ่ม หรือบริเวณที่ใกล้น้ำก็ควรจะเป็นกิจกรรมของการทำนา การเลี้ยงปลา เป็นต้น ปรากฏว่ามีจำนวนหน่วยงานทั้งหมด ๒๐ กว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่หน่วยงานที่มีกิจกรรมดำเนินงานอยู่ในนี้ มีอยู่ประมาณ ๑๔ หน่วยงาน ซึ่งทั้งนี้ก็ยังมิได้รวมหน่วยงานของ รพช. ซึ่งได้มาสร้างถนนที่เราสามารถเข้ามาได้อย่างสะดวกอยู่ในนี้ กิจกรรมไฟฟ้าซึ่งทางราชการไฟฟ้าก็ได้มาติดตั้งการสาธารณูปโภคในกิจกรรมนี้ แม้กระทั่งกรมโยธาธิการก็ได้มาดำเนินเกี่ยวกับพิธีการรับเสด็จทุกครั้งทุกคราว กระผมจะบรรยายสรุป ๆ ตามลักษณะของงานที่มีอยู่ในนี้ สถานที่นี้คือศูนย์ประสานงานของคณะบริหารซึ่งทางจังหวัดเป็นผู้ดูแล โดยกรมการปกครองเป็นผู้ของงบประมาณมาดำเนินการ ถัดไปก็เป็นทั้งซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนจะมาตั้งศูนย์ศิลปาชีพ โดยมีกิจกรรมเลี้ยงไหมปลูกหม่อน แล้วก็มีกิจกรรมจักสาน ซึ่งไม่ว่าเราสามารถจะหาได้จากบางแห่งในภูมิภาคพื้นตะวันออกนี้ ถัดจากนั้นไปก็เป็นกิจกรรมของกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งจะมีหน้าที่เกี่ยวกับการรวบรวมพันธุ์มะม่วงทั้งหมดที่มีอยู่ในประเทศไทย จะให้มาเป็นแหล่งรวมอยู่ ณ ที่นี้ จะทำการสาธิตนาข้าว นาหวาน แล้วก็ข้าวไร่ เพื่อให้ประชาชนได้มาชม นอกจากนั้นก็มีกิจกรรมของกรมวิชาการเกษตร ซึ่งจะแสดงลักษณะของพันธุ์พืชสวนลักษณะของพันธุ์พืชทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ที่จะนำเอามาแสดงไว้ ณ ที่นี้ ที่มีพระราชประสงค์ให้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาขึ้นนั้น ได้ทรงให้ข้อรับสั่งไว้ว่า ไม่จำเป็นที่จะต้องมาทำการวิจัยทดลองอยู่ในบริเวณนี้ ขอให้นำเอากิจกรรมใดก็ตามที่ปรากฏว่าทำแล้วได้ผลดีให้นำมาแสดงในที่นี้ เพื่อว่าประชาชน หรือคนที่มาดู หรือว่าพี่น้องเกษตรกรที่มาเห็นจะได้้นำเอาวิธีการซึ่งทำที่นั่นแล้วได้ผล เอาไปใช้ในเขตของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อยู่ในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ศึกษานี้ แล้วก็ยังจะขยายออกไปในจังหวัดอื่น ๆ ของภาคตะวันออกนี้ด้วย ถัดจากนั้นไปก็เป็นกิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งรับผิดชอบในการวางแผนโครงการของศูนย์ฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสำรวจดิน การป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน การรวบรวมพันธุ์พืชที่ใช้ในกิจกรรม ป้องกันรักษาหน้าดินมิให้ถูกน้ำชะล้างไปโดยได้ง่าย เพราะว่า จากการสำรวจแล้วพบว่า ดินในภาคตะวันออก เป็นลักษณะเป็นดินทราย แล้วก็ฝนตกชุก ชุกในระยะเวลาอันสั้น คือ ๖ เดือน และใน ๖ เดือนนี้จำนวน ๑,๒๐๐ มิลลิเมตรโดยเฉลี่ย บางวันอาจจะตกถึง ๖๐ กว่ามิลลิเมตรใน ๑ ชั่วโมง แต่ดินสามารถรับน้ำไว้ได้เพียง ๓๐ อีก ๓๐ ก็ต้องไหลไปบนผิวหน้า เมื่อไหลไปบนผิวหน้าก็เกิดการชะล้างพังทลายพาดินให้สูญหายไป พาความอุดมสมบูรณ์ของดินให้สูญหายไปด้วย เพราะฉะนั้นกรมพัฒนาที่ดินก็มีหน้าที่ในการควบคุมป้องกันรักษาหน้าดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณศูนย์ฯ นี้ทั้งหมดก็ได้รับหน้าที่นี้ แล้วก็ยังได้ทำการสำรวจทั้งบริเวณที่เป็นอาณาเขต ที่เรียกว่าเป็นบริเวณลุ่มน้ำ ทั้ง ๔๐,๐๐๐ ไร่ โดยมีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาขยายออกไปใน

เวลาโอกาสต่อไป ถัดจากงานของกรมพัฒนาที่ดิน ก็มีกรมปศุสัตว์ และ กรป.กลาง ซึ่งผนวกด้วยบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทร่วม นับว่าโครงการนี้มีภาคเอกชนได้เข้ามามีเสริมบทบาทในกิจกรรมของศูนย์ฯ นี้ ในกิจกรรมของกรมปศุสัตว์กับ กรป.กลางก็ได้แก่การเลี้ยงโค เลี้ยงสัตว์ใหญ่สัตว์เล็ก และได้รับพระราชทานให้สร้างบ้านตัวอย่างสำหรับนำเกษตรกรมาอยู่อาศัยในบริเวณนี้ โดยทำแกสชีวภาพขึ้น ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้จัดทำ นักสิกรมาอยู่เป็นจำนวน ๔ ครอบครัว แต่บังเอิญโชคร้ายไฟไหม้ไปเสียหลังหนึ่งแล้ว ถัดจากกิจกรรมของกรมปศุสัตว์ก็เป็นกรมชลประทาน ซึ่งขณะนี้กรมชลประทานได้สร้างอ่างเก็บน้ำไว้ ๓ อ่าง คือห้วยเจ็ก ปริมาณน้ำประมาณ ๑๒๐,๐๐๐ คิวบิกเมตร มีห้วยแยกหนึ่ง ห้วยแยกสอง ห้วยแยกหนึ่ง ก็ประมาณ ๓,๐๐๐ ห้วยแยกสองก็ประมาณสัก ๔๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ถัดจากนั้นก็เป็นที่กิจกรรมของกรมป่าไม้ กรมป่าไม้ก็ดำเนินกิจกรรมในลักษณะของงานป่าไม้ ซึ่งมีทั้งสวนรุกขชาติ สวนเพาะชำ การปลูกกล้าไม้โตเร็ว ซึ่งปีหนึ่งได้ผลผลิตกล้าไม้สำหรับแจกประชาชนจำนวนหนึ่งแสนต้น เพราะฉะนั้นศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนนี้ก็สามารที่จะบริการกล้าไม้ไปให้แก่ประชาชนได้เป็นจำนวนที่มากเพียงพอ ถัดจากของกรมป่าไม้ก็มีชมรมสมุนไพรร ซึ่งได้เข้ามาร่วมในบทบาทของศูนย์ศึกษานี้ ท่านพลเรือเอกอนันต์ เนตรโรจน์ ท่านบอกว่า ต้นไม้ในป่านี้ทั้งหมดเป็นสมุนไพรรทั้งหมด เพราะฉะนั้นก็ต้องอยู่ร่วมกับกรมป่าไม้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงรับสั่งว่าฉันก็ทำร่วมกับกรมป่าไม้ไป นอกจากนี้ก็ยังมีวิทยาลัยเกษตรกรรมละโว้สงขลา

ซึ่งได้เข้ามาตั้งเป็นวิทยาลัย พร้อมทั้งทำการเปิดสอนในปีหน้า ขณะนี้อาคารสิ่งก่อสร้างที่จำเป็นก็ได้เริ่มผุดขึ้นมาแล้ว เพราะฉะนั้นปีหน้าก็สามารถที่จะรับเอานักศึกษาเข้ามาเล่าเรียนในนี้ได้ทั้งหมดนี้ หน่วยงานทั้งหมดที่ได้สรุปมานี้เป็นเนื้อที่จำนวนทั้งหมด ๑, ๒๒๗ ไร่

เสียงรยนต์เล่น

จารุรินทร์ บรรยาย “เราได้มีโอกาสนั่งรถสำรวจบริเวณรอบ ๆ ของศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อน ที่อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นโครงการในพระราชดำรินั้น เห็นได้ว่าพื้นที่โดยตลอดมีลักษณะเป็นเนินเขา มีทั้งแอ่งน้ำและลำรางสลับกันไปตลอดระยะ นอกจากนั้นบริเวณสองข้างที่รถแล่นผ่านไปนั้นก็มีพันธุ์ไม้ขึ้นเขียวชอุ่ม ซึ่งทั้งนี้ก็เป็นผลมาจากที่โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หน่วยราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เข้าทำการทดลอง มีการพัฒนาพื้นที่ดิน ซึ่งแต่เดิมนั้นไม่สามารถที่จะทำการเพาะปลูกได้ จนกระทั่งบัดนี้ระยะเวลาเพียง ๓ ปี ที่โครงการนี้ได้ดำเนินมาก็ทำให้ทั่วบริเวณเต็มไปด้วยสีเขียวของพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ทั้งที่กำลังเจริญเติบโตและที่เพิ่งเริ่มจะปักกล้ากันนะคะ นอกจากนี้แล้วในบริเวณนี้ยังมีพันธุ์ไม้ซึ่งขึ้นในภาคต่าง ๆ ของประเทศ ได้นำมาทดลองทำการเพาะปลูกขึ้นในบริเวณศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อนเพื่อที่จะให้ได้มีการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาในเรื่องของการเกษตรทุกแง่ทุกมุม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเพาะปลูก หรือเรื่องของการส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้จักวิธีการที่ทันสมัยต่าง ๆ ใช้เทคนิคสมัยใหม่เพื่อมาช่วยพัฒนาการเกษตร ซึ่งโครงการนี้ก็ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทางจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นเจ้าของท้องที่ และก็เราก็มองว่าในช่วงระยะเวลาอันไม่นานนักบริเวณท้องที่ของศูนย์พัฒนาเขาหินซ้อนนี้ ก็คงจะเป็นศูนย์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากมายมหาศาลแก่ประเทศไทยต่อไปในอนาคต”

บรรยาย (สิริพร) ท่านผู้ฟังก็คงพอจะนึกภาพออกว่าจากความร่วมมือร่วมใจของราษฎรและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ได้ทำให้การดำเนินงานค้นคว้าทดลองของศูนย์ฯ นี้ได้ผลอย่างไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องปัญหาและอุปสรรคนั้น นายทิวา พูลสมบัติ อดีตนายอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งปัจจุบันเป็นกรรมการของคณะทำงานโครงการศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อน เล่าให้ฟังว่า

นายทิวา พูลสมบัติ “โครงการนี้ไม่มีปัญหาครับ เริ่มต้นกระผมก็เป็นคนเชื่องชวนประชาชน ที่อยู่ในการพัฒนากับพวกประมาณ ๘ คนด้วยกัน น้อมเกล้าถวายที่ดินแด่โครงการนี้ จำนวน ๒๖๔ ไร่ นะครับ กระผมก็ขอที่ดินเพิ่มเติมจากรอบ ๆ บริเวณนี้ได้เพิ่มเติมอีก รวมทั้งที่ดินข้างศาลาผนวกมาด้วยนะครับ ทั้งหมด ๑, ๒๒๗ ไร่ นะครับ โดยพระองค์ท่านเสด็จเปิดศาลาบรรพชาญสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวที่วัดเขาหินซ้อน เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๒ และกระผมก็เบิกตัวพวกที่อยู่ในโครงการพัฒนากับพวกรวมกันถวายที่ดินแห่งนี้แด่พระองค์ท่าน พระองค์ท่านก็ทรงดำริจะทำศูนย์พัฒนาการศึกษาด้านการเกษตรกรรม โดยให้กรมต่าง ๆ ของกระทรวง

เกษตรร่วมกับกระผมซึ่งเป็นเกษตรกรท้องถิ่น ก็เริ่มดำเนินการตามรับสั่งให้เสร็จภายใน ๑ ปี ซึ่งคณะกรรมการซึ่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีนั้นครบ ซึ่งมีทั้งหมด ๒๕ ท่าน ซึ่งมี หม่อมเจ้าจักรพันธ์ เพ็ญศิริ จักรพันธ์ เป็นองค์ประธาน และกระผมเป็นกรรมการบริหาร และกรมพัฒนาเป็นกรรมการเลขานุการ พระองค์ท่านได้เสด็จพระราชดำเนินมา ๒ ครั้งนะครับ ครั้งแรกวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ และโครงการนี้จะนำไปตาม พระราชประสงค์ และพระองค์ท่านต้องการให้ขยายวงจออกไปประมาณ ๔๐,๐๐๐ ไร่ คือช่วยประชาชนในที่ดินนั้นในภาคตะวันออกทั้งหมดนะครับ และก็ได้ทราบว่าในปีนี้ก็จะได้เสด็จมาทอดพระเนตรความก้าวหน้าของโครงการนี้ภายในเดือนสิงหาคม ๒๕๒๕ นะครับ

บรรยาย (ศิริพร) ท่านก็ได้ทราบเรื่องราวของโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตลอดจนการดำเนินงานของศูนย์ฯ ซึ่งในระยะเวลาประมาณ ๓ ปี จากความร่วมมือร่วมใจของราษฎร เจ้าหน้าที่ของจังหวัด ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากกระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ ก็สามารถที่จะสนองพระราชดำริ และช่วยแก้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ของเกษตรกรในเขต พื้นที่ให้ลุ้งไปได้ แต่การศึกษาค้นคว้าพัฒนาต่าง ๆ นี้ ไม่ได้หยุดเพียงแค่นี้ ยังมีการดำเนินงานต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงซื้อที่ดินบางส่วนซึ่งเป็นดินทรายด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อทรงทำการทดลองสร้างที่กักเก็บน้ำในดินทราย เพราะทรงมีพระราชปรารภว่า ถ้าหากใช้ที่ดินและงบประมาณของทางราชการมาทำการค้นคว้าทดลองแล้ว หากไม่ได้ผลตามความมุ่งหมาย ก็จะทำให้เสียเงินจากภาษีอากรของราษฎรไปโดยใช่เหตุ

นับเป็นนิมิตหมายอันดีว่า ปัญหาเรื่องดินเปรี้ยวกำลังจะหมดไป และในอนาคต ปัญหาเรื่องน้ำ โดยเฉพาะในบริเวณดินทราย ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก็จะได้รับแก้ไข เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้แก่เกษตรกร

ออกอากาศ

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันพฤหัสบดีที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๒๕

เวลา ๑๙.๓๐-๒๐.๐๐ น.